

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Навчальний посібник
(для підготовки до іспитів і тестування)
2-ге видання: перероблене і доповнене

За редакцією
доктора юридичних наук, професора
Н. Ю. Голубєвої

Одеса
2019

УДК 347.9(477)(07)
Ц 58

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 16 лютого 2018 року)

Рецензенти:

О. С. Кізлова – д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного і господарського права та процесу Міжнародного гуманітарного університету, Заслужений юрист України;

С. В. Резніченко – к.ю.н., професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Ц 58 Цивільне процесуальне право України : навчальний посібник (для підготовки до іспитів і тестування) 2-ге вид., пер. і доп. / за ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 436 с.

ISBN 978-966-916-809-2

Навчальний посібник призначається для підготовки фахівців за спеціальністю «правознавство» і підготовлений з урахуванням положень нової редакції Цивільного процесуального кодексу України (2017 року), Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України та інших нормативно-правових актів, матеріалів судової практики, найсучасніших досягнень цивільного процесуального права. Автори мають на меті зорієнтувати студентів у доволі великій кількості інформації, наголосити на найважливіших проблемах цивільного процесу, акцентувати увагу на найбільш цікавих і важких питаннях, що входять до курсу.

Книга розрахована на викладачів, студентів, аспірантів, суддів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, юрисконсультів, нотаріусів, а також усіх, хто цікавиться питаннями цивільного судочинства України.

УДК 347.9(477)(07)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	16
ТЕМА 1. ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	19
Глава 1. Форми захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави	19
§ 1. <i>Поняття й види форм захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.</i>	19
§ 2. <i>Сутність і природа правосуддя в цивільних справах.</i>	21
Глава 2. Цивільне процесуальне право: поняття, предмет, метод і система.	22
§ 1. <i>Поняття, предмет, метод і система цивільного процесуального права</i>	22
§ 2. <i>Система судів цивільної юрисдикції.</i>	23
§ 3. <i>Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система й «електронний суд»</i>	24
Глава 3. Джерела цивільного процесуального права	28
§ 1. <i>Цивільне процесуальне законодавство.</i>	28
§ 2. <i>Судова практика в цивільному судочинстві</i>	30
Глава 4. Поняття, завдання, стадії цивільного судочинства	32
§ 1. <i>Сутність цивільного судочинства.</i>	32
§ 2. <i>Зміст завдань цивільного судочинства</i>	33
§ 3. <i>Стадії цивільного судочинства.</i>	34
Глава 5. Структура цивільного процесу (цивільного судочинства)	37
§ 1. <i>Види проваджень у цивільному судочинстві</i>	37

ТЕМА 2.
ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА . . . 44

**Глава 1. Принципи цивільного судочинства:
поняття і значення 44**

- § 1. *Поняття і класифікація принципів
цивільного судочинства. 44*
- § 2. *Значення принципів цивільного судочинства 47*
- § 3. *Правові аксіоми в цивільному судочинстві 47*

**Глава 2. Характеристика окремих принципів
цивільного процесуального права 49**

- § 1. *Принцип верховенства права 49*
- § 2. *Принцип поваги до честі й гідності, рівність усіх
учасників судового процесу перед законом і судом 50*
- § 3. *Принцип гласності й відкритості судового процесу
та його повне фіксування технічними засобами 52*
- § 4. *Принцип змагальності сторін 53*
- § 5. *Принцип диспозитивності 55*
- § 6. *Принцип пропорційності 56*
- § 7. *Принцип обов'язковості судового рішення 58*
- § 8. *Принцип забезпечення права на апеляційний перегляд справи
та принцип забезпечення права на касаційне оскарження
судового рішення у випадках, установлених законом 59*
- § 9. *Принцип розумності строків розгляду справи судом 62*
- § 10. *Принцип неприпустимості зловживання
процесуальними правами. 63*
- § 11. *Принцип відшкодування судових витрат сторони,
на користь якої ухвалено судове рішення 67*

ТЕМА 3.
**ЦИВІЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ:
ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ 71**

**Глава 1. Поняття та загальна характеристика
цивільних процесуальних правовідносин 71**

- § 1. *Поняття цивільних процесуальних правовідносин,
їх особливості та елементи. 71*

§ 2. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин	73
Глава 2. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікація	76
§ 1. Поняття суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин	76
§ 2. Види суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин	77
ТЕМА 4.	
СУД ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН. ВІДВОДИ	81
Глава 1. Склад суду в цивільному процесі.	81
§ 1. Правосуб'єктність органів судової влади	81
§ 2. Склад суду	82
Глава 2. Відводи в цивільному процесі.	85
§ 1. Відвід судді.	85
§ 2. Відвід секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.	87
ТЕМА 5.	
УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	91
Глава 1. Процесуально-правовий статус сторін у цивільному процесі	91
§ 1. Поняття сторін у цивільному процесі	91
§ 2. Процесуальні права й обов'язки сторін.	92
§ 3. Процесуальна співучасть.	93
§ 4. Неналежний відповідач і порядок його заміни. Залучення співвідповідачів.	95
§ 5. Процесуальне правонаступництво	96
Глава 2. Треті особи в цивільному процесі України	97
§ 1. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору	97
§ 2. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору	100

Глава 3. Органи й особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб 102

- § 1. Підстави й форми участі в цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб 102
- § 2. Участь прокурора в цивільному процесі 105
- § 3. Участь у цивільному процесі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб у формі подання заяви про захист прав, свобод та інтересів інших осіб 106
- § 4. Участь у цивільному процесі органів державної влади, органів місцевого самоврядування для надання висновку по справі 109

Глава 4. Представництво в цивільному процесі 111

- § 1. Поняття представництва в цивільному процесі. 111
- § 2. Види представництва в цивільному судочинстві 113
- § 3. Процесуальне правове становище та повноваження представника в цивільному процесі. 116

Глава 5. Інші учасники судового процесу 120

- § 1. Цивільно-процесуальний статус помічника судді 120
- § 2. Цивільно-процесуальний статус секретаря судового засідання 121
- § 3. Цивільно-процесуальний статус судового розпорядника 123
- § 4. Цивільно-процесуальний статус свідка 125
- § 5. Цивільно-процесуальний статус експерта. 128
- § 6. Цивільно-процесуальний статус спеціаліста 130
- § 7. Цивільно-процесуальний статус перекладача. 131
- § 8. Цивільно-процесуальний статус експерта з питань права. 132

ТЕМА 6.

ЦИВІЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ

ТА ПІДСУДНІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ 139

Глава 1. Цивільна юрисдикція судів. 139

- § 1. Поняття цивільної юрисдикції та її види. 139

**Глава 2. Підсудність цивільних справ:
поняття й різновиди 141**

- § 1. *Поняття підсудності
в цивільному судочинстві, їх види 141*
- § 2. *Правила територіальної підсудності цивільних справ. . . 142*
- § 3. *Види територіальної підсудності цивільних справ 144*
- § 4. *Наслідки недотримання правил про підсудність справи. . 145*
- § 5. *Порядок передачі справи з одного суду до іншого 146*

ТЕМА 7.

УМОВИ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 151

Глава 1. Строки в цивільному процесі 151

- § 1. *Поняття цивільних процесуальних строків і їх види 151*
- § 2. *Обчислення цивільних процесуальних строків. 152*
- § 3. *Продовження та поновлення цивільних
процесуальних строків 154*
- § 4. *Сррроки, що встановлюються судом 155*

Глава 2. Судові витрати 156

- § 1. *Поняття й види судових витрат 156*
- § 2. *Судовий збір і підстави його повернення. 158*
- § 3. *Витрати на професійну правничу допомогу
та інші витрати, пов'язані з розглядом справи. 160*
- § 4. *Розподіл судових витрат між сторонами 161*

Глава 3. Заходи процесуального примусу 163

- § 1. *Поняття процесуального примусу 163*
- § 2. *Підстави застосування заходів
процесуального примусу. 164*
- § 3. *Види заходів процесуального примусу. 165*

ТЕМА 8.

**ДОКАЗУВАННЯ ТА ДОКАЗИ
В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ 169**

Глава 1. Доказування в цивільному судочинстві 169

- § 1. *Поняття судового доказування в цивільному процесі. . . . 169*
- § 2. *Суб'єкти і предмет доказування 170*

§ 3. Засоби доказування та їх види	173
§ 4. Факти, які не потребують доказування	181
Глава 2. Докази в цивільному судочинстві: поняття, види, забезпечення	182
§ 1. Поняття судових доказів та їх види	182
§ 2. Ознаки судових доказів. Належність, допустимість, достовірність, достатність доказів.	184
§ 3. Обов'язок доказування і подання доказів.	186
§ 4. Оцінка доказів.	188
§ 5. Забезпечення доказів	188
§ 6. Судові доручення щодо збирання доказів.	190
ТЕМА 9. ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ	196
Глава 1. Позов у цивільному процесі	196
§ 1. Поняття й сутність позовного провадження.	196
§ 2. Поняття, елементи й види позову	197
§ 3. Право на подання позову	198
§ 4. Захист відповідача від поданого позову	199
§ 5. Зміна позову. Відмова від позову й визнання позову. Мирова угода сторін	200
§ 6. Забезпечення позову	201
Глава 2. Подання позову до суду. Відкриття провадження	203
§ 1. Процесуальний порядок подання позову. Наслідки його недотримання	203
§ 2. Види і зміст заяв по суті справи	203
§ 3. Позовна заява, її зміст (реквізити). Порядок виправлення недоліків позовної заяви	205
§ 4. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі	207
§ 5. Об'єднання й роз'єднання позовів	208
§ 6. Відкриття провадження у справі та правові наслідки відкриття провадження у справі	209
Глава 3. Підготовче провадження	210
§ 1. Завдання і строк підготовчого провадження	210

§ 2. Підготовче засідання. Мета, строк і порядок проведення підготовчого засідання	212
§ 3. Врегулювання спору за участю судді	215
§ 4. Судові виклики і повідомлення.	218
Глава 4. Розгляд справи по суті	223
§ 1. <i>Поняття, завдання та значення розгляду справи по суті</i>	223
§ 2. Судове засідання та його частини.	225
§ 3. Відкриття розгляду справи по суті.	227
§ 4. З'ясування обставин справи й дослідження доказів	228
§ 5. Судові дебати й ухвалення рішення	230
§ 6. Відкладення розгляду справи	234
§ 7. Фіксування судового процесу.	236
§ 8. Зупинення й закриття провадження у справі	238
§ 9. Залишення позову без розгляду	241
§ 10. Електронне судочинство	243
Глава 5. Судові рішення першої інстанції: поняття, види, зміст	245
§ 1. <i>Поняття, види і зміст судового рішення</i>	245
§ 2. <i>Вимоги, яким має відповідати судове рішення.</i>	249
§ 3. <i>Усунення недоліків рішення судом, який його ухвалив</i>	250
§ 4. <i>Набрання рішенням суду законної сили.</i>	252
§ 5. <i>Ухвали суду першої інстанції.</i>	254
§ 6. <i>Розгляд справ у порядку спрощеного провадження.</i>	256
Глава 6. Заочний розгляд справи.	258
§ 1. <i>Поняття й особливості заочного розгляду цивільних справ</i>	258
§ 2. <i>Умови та порядок заочного розгляду справи.</i>	259
§ 3. <i>Порядок перегляду й оскарження заочного рішення</i>	261
ТЕМА 10.	
НАКАЗНЕ ТА ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	269
Глава 1. Наказне провадження	269
§ 1. <i>Поняття й сутність наказного провадження.</i>	269

§ 2. Специфічні ознаки наказного провадження	270
§ 3. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ	271
§ 4. Форма і зміст заяви про видачу судового наказу	273
§ 5. Порядок видачі судового наказу.	274
§ 6. Зміст судового наказу	276
§ 7. Повідомлення боржникові про судовий наказ	277
§ 8. Набрання судовим наказом законної сили	278
§ 9. Оскарження і скасування судового наказу.	279

**Глава 2. Окреме провадження:
загальна характеристика й особливості 281**

§ 1. Окреме провадження як вид неповного цивільного судочинства.	281
§ 2. Справи, які підлягають розгляду в порядку окремого провадження	282
§ 3. Склад суду в окремому провадженні. Особи, які беруть участь у розгляді справ окремого провадження.	283
§ 4. Особливості процесуального порядку розгляду та вирішення справ окремого провадження	284
§ 5. Справи про зміну правового статусу фізичної особи й встановлення фактів, що мають юридичне значення	286
§ 6. Справи про визнання або відновлення неоспорюваних суб'єктивних прав	294
§ 7. Справи про застосування встановлених законом заходів щодо захисту прав і законних інтересів.	298

**ТЕМА 11.
ОСКАРЖЕННЯ ТА ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ 310**

Глава 1. Апеляційне провадження 310

§ 1. Загальна характеристика апеляційного провадження.	310
§ 2. Право апеляційного оскарження та порядок його реалізації. Суб'єкти й об'єкти апеляційного оскарження.	312
§ 3. Порядок подання апеляційної скарги. Форма і зміст апеляційної скарги	316
§ 4. Відкриття апеляційного провадження	318
§ 5. Підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції	320

§ 6. Процесуальний порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції	321
§ 7. Повноваження суду апеляційної інстанції	323
§ 8. Постанова суду апеляційної інстанції	327
Глава 2. Касаційне провадження.	330
§ 1. Сутність і значення стадії касаційного оскарження судових рішень	330
§ 2. Право касаційного оскарження судових рішень та порядок його реалізації.	331
§ 3. Підготовка справи до розгляду та розгляд в суді касаційної інстанції	334
§ 4. Повноваження суду касаційної інстанції	336
§ 5. Постанова суду касаційної інстанції	338
Глава 3. Перегляд судових рішень за виключними обставинами.	341
§ 1. Сутність і значення перегляду судових рішень за виключними обставинами	341
§ 2. Підстави для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами.	341
§ 3. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами	342
§ 4. Відкриття провадження за виключними обставинами	344
§ 5. Розгляд заяви за виключними обставинами	345
Глава 4. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами.	346
§ 1. Сутність і значення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами	346
§ 2. Підстави для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами	347
§ 3. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами	348
§ 4. Відкриття провадження за нововиявленими обставинами	348
§ 5. Розгляд заяви за нововиявленими обставинами	349

ТЕМА 12.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО

ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ 356

- § 1. Предмет міжнародного цивільного процесу 356
- § 2. Джерела міжнародного цивільного процесу 356
- § 3. Міжнародна юрисдикція цивільних справ
за участю іноземного елемента 357
- § 4. Процесуальні права й обов'язки іноземних осіб. 359
- § 5. Відкриття провадження в цивільних справах
за участю іноземних осіб 361
- § 6. Судові доручення й надання правової допомоги у справах
за участю іноземних осіб 362
- § 7. Підсудність цивільних справ за участю іноземних осіб,
судові доручення 364

ТЕМА 13.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ

З ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ

У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ І РІШЕНЬ ІНШИХ ОРГАНІВ . . . 367

- § 1. Негайне виконання судових рішень. 367
- § 2. Звернення судових рішень до виконання 369
- § 3. Виправлення помилки у виконавчому документі
й визнання його таким, що не підлягає виконанню 371
- § 4. Мирова угода в процесі виконання 373
- § 5. Відстрочка й розстрочка виконання, зміна чи
встановлення способу та порядку виконання 375
- § 6. Зупинення виконання судового рішення 376
- § 7. Оголошення розшуку боржника або дитини,
привід боржника. 377
- § 8. Звернення стягнень на кошти, що належать
третьім особам, і нерухоме майно, право власності
на яке не зареєстровано в установленому
законом порядку. 379
- § 9. Зміна сторони виконавчого провадження. 380
- § 10. Поворот виконання рішення, постанови. 381

ТЕМА 14.	
СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ	
ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ	388
§ 1. <i>Право на звернення зі скаргою до суду</i>	388
§ 2. <i>Строки для звернення зі скаргою до суду</i>	389
§ 3. <i>Розгляд скарги</i>	391
§ 4. <i>Судове рішення за скаргою</i>	391
ТЕМА 15.	
ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ	
ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ, ОСПОРЮВАННЯ РІШЕНЬ	
МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІВ	398
§ 1. <i>Оскарження рішення третейського суду, оспорювання</i> <i>рішення міжнародного комерційного арбітражу.</i>	398
§ 3. <i>Підготовка справи до розгляду</i>	402
§ 4. <i>Судовий розгляд справи</i>	403
§ 5. <i>Підстави для скасування рішення третейського суду . . .</i>	404
§ 6. <i>Підстави для скасування рішення міжнародного</i> <i>комерційного арбітражу</i>	405
§ 7. <i>Ухвала суду у справі про скасування рішення третейського</i> <i>суду, міжнародного комерційного арбітражу</i>	406
ТЕМА 16.	
ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО	
СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ	413
§ 1. <i>Відновлення втраченого судового провадження</i>	413
§ 2. <i>Порядок відкриття справи про відновлення втраченого</i> <i>судового провадження в цивільній справі</i>	414
§ 3. <i>Розгляд заяви про відновлення</i> <i>втраченого провадження.</i>	415
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	419
ДОДАТОК 1	432